

HÜSEYNÎ

Nevâ perdesi de üzerinde rast veya bûselik çeşnileriyle kalınan diğer bir asma karar perdesidir. Ayrıca rast perdesinde de rast çeşnisiyle asma karar yapılabilir.

Hüseynî makamı tiz taraftan iki şekilde genişler. Birincisi, güçlü perdesi üzerindeki uşşak dörtlüsünün, muhayyer perdesine bir bûselik beşlisi getirilerek hüseynde uşşak dizisi halinde uzatılması suretiyle meydana gelir. Bu, hüseyñî makamının en çok kullanılan, yeni dizi oluşumu şeklindeki genişlemesidir:

İkinci genişleme ise karar perdesi üzerinde bulunan hüseyñî beşlisinin simetrik olarak tiz durak muhayyer üzerine göçürülmesi suretiyle meydana gelir.

İnci-çıkıcı bir seyir takip eden hüseyñî makamının seyrine güçlü hüseyñî perdesi civarından başlanır. Diziyi meydana getiren çeşnilerde, hüseyñî perdesi merkezli karışık gezindikten sonra güçlü perdesinde uşşak çeşnisiyle yarım karar yapılır (Bu perdedeki kürdîli kalıplar genellikle asma karardır, ancak bazı eserlerde yarım karar olarak kaldığı da görülmüştür). Diziyi meydana getiren çeşnilerde, gerekli asma kararlar ve diğer özellikler de gösterilip istenirse genişlemiş bölgede de dolaşıldıktan sonra hüseyñî dizisiyle düğâh perdesinde hüseyñîli tam karar yapılır.

Zaharya'nın berefşân usulünde, "Şebnem gibi saçılısın hûn-i eşk-i pür-revânım", Ebûbekir Ağa'nın remel usulünde "Cânım yerine geldi ki cânânımı gördüm" mısraı ile başlayan besteleri, yine Zaharya'nın "Tal'atın devr-i kamerde mihr-i âlem - tâb eder" mısraı ile başlayan ağır semâisi, Tab'î Mustafa Efendi'nin "Ben gibi sana âşık-ı üftâde bulunmaz" mısraı ile başlayan yürük semâisiyle Kara İsmâil Ağa'nın "Gönüller uğrusu bir yâr-i bî-amânım var" mısraı ile başlayan nakış yürük semâisi bu makamın seçkin eserleri arasındadır. Ayrıca Tanbûrî Ali Efendi'nin aksak semâi usulünde "Nice bir

Hüseynî makamında eksik segâh ve eksik ferahnâk çeşnili asma kararlar

Hüseynî makamının genişlemesi

Hüseynî makamının ikinci çeşit genişlemesi

hasret-i cânâna tahammül edeyim", Şevki Bey'in curcuna usulünde "Nedir bu hâletin ey meh-cemâlim", Hâfız Yûsuf Efendi'nin curcuna usulünde "Saçın bükümleri gönül bağıdır" mısraıyla başlayan şarkıları ve Hamâmîzâde İsmâil Dede Efendi'nin yürük semâi usulünde "Nûr-i fahr-i âleme bir zerre olmaz âfitâb" mısraı ile başlayan tevşîhi ile Balat Şeyhi Kemal Efendi'nin devr-i revân usulünde "Varsam bir âmile sorsam hâlimi" mısraı ile başlayan ilâhisi de hüseyñî makamının yaygın örneklerindedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Kantemiroğlu, *İlmü'l-mûsiki*, I, 3, 62-65, 119; Abdülbâki Nâsir Dede, *Tedkik u Tahkik, Süleymaniye Ktp.*, Nâfiz Paşa, nr. 1242/I, vr. 11*, 14*; *Hâşim Bey Mecmuası*, İstanbul 1280, s. 31; Ezgi, *Türk Musikisi*, I, 94-101; IV, 209-210; Özkan, *TMNÜ*, s. 156-161; Arel, *Türk Musikisi*, s. 1, 49-50, 344-346.

İSMÂİL HAKKI ÖZKAN

HÜSEYNÎ, Ebü'l-Mehâsin
(أبوالمحسن الحسيني)

Ebü'l-Mehâsin (Ebü Abdillâh) Şemsüddîn Muhammed b. Ali b. el-Hasen el-Hüseynî ed-Dimaşki (ö. 765/1364)

Hadis ve fıkıh âlimi, tarihçi.

Şâban 715'te (Kasım 1315) Dimaşk'ta doğdu. İshak el-Âmidî, İzzeddin İbn Cemâa, Muhammed b. Ebü Bekir b. Abdüddâim, Yûsuf b. Abdurrahman el-Mizzî ve Zehebî gibi âlimlerden ders okudu. Mısır'a giderek burada Ebü'l-Feth Sadreddin Muhammed b. Muhammed el-Meydûmî'nin derslerine devam etti. Dimaşk'taki ilmî mirasa şahit olan ve Dârü'l-hadîsi'l-Bahâiyye şeyhliği görevinde bulunan Hüseyñî'nin güzel bir hattı olduğu ve çok süratli yazı yazdığı kaydedilmekte, İbn Hacer, Zehebî'ye ait *el-İber* adlı eseri onun beş günde yazdığını nüshanın sonuna kendisi tarafından düşülen nota atıfta bulunarak belirtmektedir.

Zeynüddin el-İrâki bazı yönlerden Moğultay b. Kılıç, Ebü'l-Fidâ İbn Kesir, İbn Râfi' ve Hüseyñî arasında mukayeseler yapmış, muasır âlimleri ve hadis tahrircini en iyi bilen Hüseyñî olduğunu, ancak hıfz açısından diğerlerinin gerisinde bulunduğunu söylemiştir. Zehebî de onun tahrîc konusunda üstün bir muhaddis ve fakih olduğunu kaydetmiştir. İbn Nâsirüddin ve Takıyyüddin İbn Fehd ise Hüseyñî-

Hüseynî makamının seyir örneği

nin güzel ahlâkına ve sika oluşuna temas etmişlerdir.

Hüseyinî 29 Şâban veya 1 Ramazan 765'te (1 veya 2 Haziran 1364) Dimaşk'ta vefat etti; Sâlihiyye'de Kâsiyün dağı eteklerinde defnedildi. Bazı kaynaklarda vefat gününün pazar olarak belirtilmesinden hareketle onun ölüm tarihinin 1 Ramazan 765 şeklinde tesbit edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Eserleri. 1. *et-Tezkire bi-ma'rifeti ricâli kütübî'l-âşere* (*et-Tezkire fi ricâlî'l-âşere*). Mizzî'nin *Tehzîbü'l-Kemâl*'indeki biyografilerden *Kütüb-i Sitte*'de rivayeti bulunmayanların çıkarılması, buna karşılık esere Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'i, İmam Mâlik'in *el-Muvatta'*'ı, Şâfiî'nin *el-Müsned*'i ve Ebü Abdullah Hüseyin b. Muhammed b. Hüsrev el-Belhî'nin *Müsnedü Ebî Hanîfe*'sindeki ricâlin ilâve edilmesi suretiyle meydana getirilmiş olup müellif hattıyla yazılmış bir nüshası Köprülü Kütüphanesi'nde (nr. 263), bu nüshadan alınmış bir fotokopisi de İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi'nde (nr. 8449) bulunmaktadır (ayrıca bk. Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 69). 2. *Zeylû Tezkireti'l-huffâz* (*Zeylû Tabakâti'l-huffâz*). Zehebî'nin *Tezkireti'l-huffâz*'ının zeyli olup Takyyüddin İbn Fehd el-Mekki'nin *Laḫzû'l-elhâz bi-zeyli Tabakâti'l-huffâz* ve Süyûtî'nin *Zeylû Tabakâti'l-huffâz* adlı eserleriyle birlikte

neşredilmiş (Dimaşk 1347/1928), daha sonra Beyrut'ta ofset baskısı yapılmıştır (Dârü lhyâi't-türâsi'l-Arabî, ts.). 3. *el-İkmâl fi zikri men lehü rivâyê fi Müsnedi'l-İmâm Aḫmed mine'r-ricâl sivâ men zükire fi Tehzîbi'l-Kemâl*. Abdülmu'tî Emîn Kal'acî'nin tahkikiyle neşredilmiştir (Mansûre 1409/1989). Eseri ayrıca Abdullah b. Sürûr Muhammed yüksek lisans tezi olarak tahkik etmiştir (1408, Câmîatü'l-İmâm Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye-Külliyetü usulî'd-dîn). 4. *el-İlmâm (el-İmâm) bi-âdâbi duḫûli'l-ḥammâm* (Köprülü Ktp., nr. 1214; Nuruosmaniye Ktp., nr. 1401; ayrıca bk. Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 69). 5. *el-İktifâ' fi'ḍ-ḍu'afâ'*. Dârü'l-kütübî'l-Misriyye'de bir nüshasının bulunduğu zikredilmektedir (*Zeylû Tezkireti'l-huffâz* [neşredenin mukaddimesi], s. 1). 6. *Zeylû'l-İber*. Zehebî'nin *el-İber fi haberî men gaber* adlı eserine kendisi tarafından yazılan zeylin zeyli olup her iki eser bir arada *Mîn züyûli'l-İber* adıyla Muhammed Reşâd Abdülmuttalib'in (Küveyt 1970) ve *Züyûlü'l-İber fi haberî men gaber* adıyla Ebü Hâcer Muhammed Saîd'in (Beyrut 1405/1985) tahkikiyle yayımlanmıştır. 7. *el-Keşşâf fi ma'rifeti'l-Etrâf*. Mizzî'nin *el-Etrâf*'ının (*Tuḫfetü'l-eşraf bi-ma'rifeti'l-Etrâf*) muhtasarı olan eserinin I ve II. ciltleri Dârü'l-kütübî'l-Misriyye'de bulunmaktadır (Hadis, nr. 445).

Hüseyinî'nin bunlardan başka *et-Ta'likḫ 'alâ Mizânî'l-i'tidâl* (Zehebî'nin *Mizânü'l-i'tidâl*'i üzerine yapılmış bir çalışma olup kitapta pek çok yanlışla işaret edildiği ve yeni isimler eklendiği belirtilmektedir), *el-Mu'cem* (kendi hocalarının biyografileri), *Riyâzû'z-zâhidîn fi menâkıbi'l-hulefâ'i'r-râsidîn*, *el-'Arfü'z-zekî fi'n-nesebi'z-zekî* ve *el-İ'tibâr fi zikri't-tevârîḫ ve'l-aḫbâr* adlı eserlerinin bulunduğu kaynaklarda zikredilmektedir. İbn Kâdî Şühbe onun *Sünenü'n-Nesâ'î*'ye şerh yazmaya başladığını belirtmekte; ayrıca İbnü'l-Kaysarânî'nin *el-Etrâf li'l-efrâd li'd-Dârekuḫni* adlı eserini ihtisar ettiği ve *'Aberü'l-a'sâr ve ḫaberü'l-emşâr* adlı bir eserinin bulunduğu (Ziriklî, VII, 177) kaydedilmektedir.

Selâhaddin el-Müneccid, Hüseyinî'nin Ebü Nuaym'e ait *Hilyetü'l-evliyâ'* adlı eseri *Mecma'u'l-aḫbâr* (*aḫbâr*) adıyla ihtisar ettiğini söylüyorsa da kaynakları arasında yer alan İbnü'l-İmâd'ın *Şezerâtü'z-zeheb*'indeki (VI, 205-206, 244) bir başka Hüseyinî ile (Muhammed b. Hasan, ö. 776/1374) onu karıştırdığı ve hayatıyla ilgili olarak verdiği bilgilerde aynı hataya düştüğü anlaşılmakta, *el-İkmâl*'in nâşiri Abdümu'tî Emîn Kal'acî'nin de Müneccid'in yanlışını tekrarladığı görülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebü'l-Mehâsin el-Hüseyinî, *el-İkmâl* (nşr. Abdülmütî Emîn Kal'acî), Mansûre 1409/1989, neşredenin mukaddimesi, s. 7-28; a.m.f., *Zeylû Tezkireti'l-huffâz li'z-Zehebî*, Beyrut, ts. (Dârü lhyâi't-türâsi'l-Arabî), neşredenin mukaddimesi, s. b-1; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, neşredenin mukaddimesi, I, 63; İbn Râfi' es-Selâmî, *el-Vefeyât* (nşr. Sâlih Mehdî Abbas), Beyrut 1402/1982, II, 290-291; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XIV, 307-308; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine*, IV, 61-62; İbn Fehd, *Laḫzû'l-elhâz* (*Zeylû Tezkireti'l-huffâz* içinde), Beyrut, ts. (Dârü lhyâi't-türâsi'l-Arabî), s. 150-151; Süyûtî, *Zeylû Tabakâti'l-huffâz li'z-Zehebî* (a.e. içinde), s. 364-365; İbnü'l-İrâkî, *ez-Zeyl 'ale'l-İber* (nşr. Sâlih Mehdî Abbas), Beyrut 1409/1989, I, 166-168; İbn Kâdî Şühbe, *Tabakâti'ş-Şâfi'iyye*, III, 129-131. *Târîḫ* (nşr. Adnân Dervîş), Dimaşk 1994, III, 256-257; Nuaymî, *ed-Dâris fi târiḫi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, I, 58-59; *Keşfü'z-zunûn*, I, 42, 116, 158; II, 1105-1106, 1123-1124, 1132, 1510-1511; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VI, 205-206, 244; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli'*, II, 209; Brockelmann, *GAL*, II, 77; *Suppl.*, II, 69; *İzâhu'l-meknûn*, I, 117; II, 269, 353; *Hediyetü'l-'ârîḫin*, II, 163; Ziriklî, *el-A'sâm*, VII, 177-178; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe*, s. 168, 209; Selâhaddin el-Müneccid, *Mu'cemü'l-mü'erriḫine'd-Dimaşkiyyin*, Beyrut 1398/1978, s. 193-194; Sâlihiyye, *el-Mu'cemü'ş-şâmil*, II, 202; M. Yaşar Kandemir, "Etrâf", *DîA*, XI, 499.

Ebü'l-Mehâsin el-Hüseyinî'nin *et-Tezkire bi-ma'rifeti ricâlî kütübî'l-âşere* adlı eserinin ilk iki sayfası (Köprülü Ktp., nr. 263)

